

A DÉLVIDÉK ANYANYELVI ÉS VALLÁSI VISZONYAI.

A közelmúltban megszűnt Jugoszláviát sokféle nép alkotta. Míg a Balkán-háborúk előtti nemzeti Szerbia 48.303 km² területén a népesség 93.5%-a volt az államalkotó szerb, addig a világháború után Szerbiának — a későbbi Jugoszláviának — ítelt 248.665 km² területen 1931-ben az összlakosságnak csak 47.7%-a volt szerb anyanyelvű és 48.7%-a görög keleti államvallású.

Egész Jugoszlávia népességének anyanyelve az 1931. évi jugoszláv népszámlálás szerint a következő megoszlást mutatta:

KISEBBSÉGVÉDELEM

Anyanyelv	Absz. szám	%
Szerb	6,646.529	47.7
Horvát	3,239.262	23.3
Szlovén	1,221.996	8.8
Albán	759.282	5.6
Német	495.509	3.6
Macedón	478.640	3.4
Magyar	465.800	3.3
Török-tatár	165.062	1.1
Román	134.514	1.0
Zsidó (jiddis)	44.996	0.3
Bolgár	6.173	0.0

A hivatalos jugoszláv népszámlálás szerint is a nemzeti kisebbségek — mert, hogy a horvátok és szlovének is azok voltak, azt a jelenlegi események eléggé bizonyítják — az össznépeségnek 52.3%-át képezték. Ha figyelembe vesszük a népszámlálás tendenciózus szerbesítő beállítottságát, akkor túlzás nélkül 60%-ra tehetjük a kisebbségek együttes arányszámát. Ezek a Jugoszláviát alkotó különféle népek sohasem tudtak és nem is akartak a „jugoszláv“ szó mögött rejlő szerb hegemonia jármába betörni s így az egykori jugoszláviai kisebbségek — nem utolsó sorban a magyarság is — a maguk életlehetőségéért, mondhatni, keményebb harcot folytattak, mint bármely más utódállam nemzeti kisebbsége.

A tulaj donképeni Magyarország testéből a trianoni gyászbékében a szerbek számára 20.551 km² területet hasítottak ki, amely területrészenként így tevődött össze:

I. Nyugatmagyarországi rész (Vas és Zala vm)	1.669 km ²
II. Baranyai háromszög	1.173 km ²
III. Duna-Tisza köze (Bács- Bodrog és Csongrád vm.)	8.151 km ²
IV. Bánát (Torontál, Temes és Krassó-Szörény vm.)	9.558 km ²
Magyarországtól elcsatolva	20.551 km ²

Az 1910. évi magyar népszámlálás adatai szerint ezen a területen 1,512.464 lélek élt. A relativ többséget a magyar anyanyelvűek képezték (29.7%), majd ezután következtek a szerbek (25.2%), németek (20.1%), horvátok (6.1%), románok (5.0%), szlovákok (3.1%), rutének (0.7%) és egyéb anyanyelvűek (10.1%). A területrészenkénti anyanyelvi megoszlást a tábla mutatja.

		1910	1921	1931
1. Belovár-Kőrös vm.	ö.	332.592	330.994	362.768
	m.	14.224	10.625	10.145
2. Lika-Krbava vm.	ö.	204.710	199.539	187.873
	m.	22	29	53
3. Modrus-Fiume vm.	ö.	231.654	220.865	229.271
	m.	399	164	131
4. Pozsega vm.	ö.	265.272	260.089	288.140
	m.	16.462	9.305	8.249
5. Szerém vm.	ö.	397.103	389.098	412.877
	m.	27.523	19.829	19.749
6. Varasd vm.	ö.	293.612	291.168	304.812
	m.	624	181	135
7. Verőce vm.	ö.	241.042	242.597	283.803
	m.	33.927	25.349	21.120
8. Zágráb vm.	ö.	515.014	504.694	555.788
	m.	2.040	644	784
9. Eszék thjv.	ö.	31.388	34.485	40.337
	m.	3.729	2.106	2.839
10. Varasd thjv.	ö.	13.398	13.647	14.612
	m.	471	133	124
11. Zágráb thjv.	ö.	79.038	108.674	185.581
	m.	4.028	1.206	2.210
12. Zimony thjv.	ö.	17.131	18.528	28.076
	m.	1.999	45	772
Együtt	ö.	2.621.954	2.614.378	2.893.938
	m.	105.948	70.022	66.341

A magyar anyaországból jugoszláv impérium alá került egész területen a szlávok száma együttvéve is alig haladta meg az össznépesség egyharmadát. Nyelvileg legtisztább a nyugatmagyarországi rész, ahol a Muraköz lakossága 91.7%-ban horvát, a Muramelléké 63.5%-ban vend.⁸⁾ A magyarság arányszáma a Duna-Tisza között a legnagyobb, a szerbeké a Bánátban.

A népesség 1910. évi vallási megoszlásáról a következő tábla nyújt képet:

Vallás	Vallás 1910-ben.					
	Nyugatmagyarország	Baranyai háromszög	Duna-Tisza köze	Torontál vm.	Temes és Krassó-Szörény vm.	Összesen
	A b s z o l ú t s z á m b a n					
Róm. kat	155.975	35.780	436.027	169.217	43.501	840.500
Gör. kat.	28	43	11.629	1.099	384	13.183
Református	1.114	6.602	29.123	10.977	1.150	48.966
Evangélikus	24.562	1.008	69.799	24.251	3.331	122.951
Gör. kel.	41	6.488	144.886	226.504	81.609	459.528
Unitárius	7	3	63	62	19	154
Izraelita	2.069	564	15.010	4.781	1.143	23.567
Egyéb	—	309	1.738	1.137	431	3.615
Összesen	183.796	50.797	708.275	438.028	131.568	1.512.464

1) Községi részletezés szerint összeállítva.

2) Vendégek és cigányok.

3) Sokácok és cigányok.

4) Bunyevácok, sokácok, olaszok és cigányok.

5) Bolgárok, csehek, spanyolok és cigányok.

6) Csehek, krassovánok, bolgárok, lengyelek, spanyolok, olaszok és cigányok.

7) Ebből 66.880 vend, 67.444 bunyevác és 168 olasz.

8) V. ö.: *Buday László: A megcsonkított Magyarország.* Budapest, 1921. 23. old.

S z á z a l é k b a n

Róm. kat.	84.9	70.4	61.6	38.6	33.1	55.6
Görög. kat.	0.0	0.1	1.6	0.3	0.3	0.9
Református	0.6	13.0	4.1	2.5	0.9	3.2
Evangélikus	13.4	2.0	9.9	5.5	2.5	8.1
Gör. kel.	0.0	12.8	20.5	51.7	62.0	30.4
Unitárius	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Izraelita	1.1	1.1	2.1	1.1	0.9	1.6
Egyéb	—	0.6	0.2	0.3	0.3	0.2

A római katolikus vallásúak csaknem kizárólag magyarok, németek, horvátok, vendek, bunyevácok, sokácok és szlovákok. A reformátusoknak több mint kétharmada magyar, a többi német és kis számban horvát. Az evangélikusok németek, szlovákok vendek és magyarok. A görög katolikusok legnagyobb tömege rutén, csekély számban szlovák. A görög keletiek majdnem kivétel nélkül szerbek és románok. Az unitáriusok magyar anyanyelvűek. Végül az izraeliták 1910-ben főleg magyar és német anyanyelvűeknek vallották magukat.

A Szerb-Horvát-Szlovén állam első népszámlálását 1921-ben tartották. A Magyarországtól elcsatolt területen élő népesség anyanyelvi megoszlását alanti összeállításban ismertetjük.

Anyanyelv 1921-ben.

Anyanyelv	Nyugatma- gyarország	Baranyai háromszög	Duna-Tisza köze	Torontál vm.	Temes és Krassó-Szö- rény vm.	Össze- sen
Magyar	16.235	16.576	263.720	92.413	9.361	398.305
Német	2.391	16.262	173.575	103.576	34.760	330.564
Román	58	481	1.241	47.476	24.901	74.157
Horvát és szerb ⁹⁾	94.764	15.637	256.536	186.460	55.491	608.888
Szlovén ¹⁰⁾	75.064	134	5.615	1.840	360	83.013
Egyéb szláv ¹¹⁾	138	223	45.682	18.772	3.209	68.024
Olasz	—	49	134	72	30	298
Egyéb ¹²⁾	662	93	1.951	2.847	972	6.525
Összesen	189.361	49.419	748.454	453.456	129.084	1.569.774

S z á z a l é k b a n

Magyar	8.6	33.2	35.2	20.5	7.3	25.4
Német	1.3	32.9	23.2	22.8	26.9	21.1
Román	0.0	1.0	0.2	10.5	19.3	4.7
Horvát és szerb	50.0	31.6	34.3	41.1	43.0	38.8
Szlovén	39.6	0.3	0.7	0.4	0.3	5.3
Egyéb szláv	0.1	0.5	6.1	4.1	2.5	4.3
Olasz	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Egyéb	0.4	0.2	0.3	0.6	0.7	0.4

⁹⁾ Bunyeváccal és sokáccal együtt.

¹⁰⁾ Vend.

¹¹⁾ Szlovák, rutén, bolgár, cseh és lengyel.

¹²⁾ Főleg cigányok, krassovánok és spanyolok.

A szerbek és horvátok együttes kimutatásából első pillanatra szembevetünk a jugoszláv adatok tendenciózus beállítása. Ez egyébként megnyilvánul abból is, hogy a bunyevácokat és sokácokat is a szerbekkel és horvátokkal együtt mutatták ki, míg a szlovákokat és ruténeket az „egyéb szláv“ rovatba vették. Mondani sem kell, hogy a magyarságnak 1910-től 1921-ig bekövetkezett 11.4%-os fogyása javarészt a szerb statisztika mesterkedéseinek következménye. Azonban minden mesterkedés ellenére, ha a szerbek és horvátok arányszámából leszámítjuk a horvátok, bunyevácok és sokácok arányszámát, a szerbek gyenge relativ többsége alig haladja meg a magyarság számát.

A Magyarországtól elcsatolt egész területen egy évtized alatt a népesség 3.8%-kal növekedett az 1910. évi magyar népszámlálás adataihoz viszonyítva. A szaporodás üteme a Duna-Tisza közén volt a legerősebb (5.7%), míg pl. a baranyai háromszögben 2.7%-os, Temes és Krassó-Szörény vármegyék jugoszláv megszállás alá került részein pedig 1.9%-os fogyás észlelhető. A Duna-Tisza közének erősebb szaporulata részben csak látszólagos, mert 1921-ben a később szerb uralom alól felszabadult és Kelebia, Tompa, valamint Felsőcsikéira néven Magyarországhoz visszakérült három szabadkai külterület 1921-ben még szerb megszállás alatt volt. Ugyanez a helyzet állt fenn Horgos községnél is, amelynek lélekszámahoz a szerbek hozzászámították az 1921-ben még szerb megszállás alatt állt délszegedi tanyákat.¹³⁾

Mint már láttuk az 1910. évi magyar népszámlálás felekezeti adatainak vizsgálatánál, a vallás sok esetben fényt vet az anyanyelvre is. Tegyük most vizsgálat tárgyává az 1921. évi jugoszláv népszámlálásnak a tárgyalat területre vonatkozó vallási adatait.

<i>Vallás 1921-ben.</i>						
Vallás	Nyugatmagyarország	Baranyai háromszög	Duna-Tisza köze	Torontál vm.	Temes és Krassó-Szörény vm.	Összesen
A b s z o l ú t s z á m b a n						
Róm. kat.	160.921	35.144	460.844	181.423	42.805	881.227
Gör. kat.	38	56	12.359	777	977	14.207
Protestáns ¹⁴⁾	25.228	6.600	93.438	29.899	3.949	159.114
Gör. kel.	1.574	6.802	159.713	229.621	79.349	477.059
Izraelita	1.378	367	13.788	3.836	786	20.155
Egyéb	222	450	8.312	7.900	1.128	18.012
Összesen	189.361	49.419	748.454	453.456	129.084	1.569.774
S z á z a l é k b a n						
Róm. kat.	85.0	71.1	61.6	40.0	33.2	56.2
Gör. kat.	0.0	0.1	1.7	0.2	0.8	0.9
Protestáns	13.3	13.4	12.5	6.6	3.1	10.1
Gör. kel.	0.8	13.8	21.3	50.6	61.5	30.4
Izraelita	0.7	0.7	1.8	0.8	0.6	1.3
Egyéb	0.2	0.9	1.1	1.8	0.8	1.1

Ez a tábla érdekes megfigyelésekre nyújt módot. Mint már az 1910. évi népszámlálás vallási megoszlásának vizsgálatánál említettük, a Magyarországtól Jugoszláviához csatolt területen élő görög keletiek szinte kivétel nélkül szerbek és románok (csak 2.5—3 ezer bolgár még görög keleti). Fenti összeállítás szerint arányszámuk 1921-ben ugyanaz volt, mint 1910-ben. Ha a görög keletiek számából levonjuk a románság számát, akkor a szerbek arányszáma 25.7% lesz, vagyis csupán 0.5%-kal több, mint 1910-ben volt. A szerb statisztika fogása a protestáns felekezeti népesség együttes kimutatása is, hogy ne lehessen következtetni a magyar protestánsok számára, tekintettel arra, hogy különösen az evangélikusok között sok nem magyarajkú is van.

Jugoszláviában a második és egyben utolsó népszámlálást 1931-ben tartották. Jóllehet azóta tíz esztendő telt el, a jugoszláv kormányzat mindezideig nem közölte — nyilván „technikai okból” — a népesség községenkénti anyanyelvi megoszlását. Egy magánforrásból származó összeállításból sikerült az anyanyelvi adatokat összegyűjteni, azonban, sajnos, ezek az adatok nem teljesek, mert a nyugatmagyarországi rész és a baranyai háromszög két községének adatai nem állnak rendelkezésre. Ennélfogva összesítést sem adhatunk.

Anyanyelv	<i>Anyanyelv 1931-ben.</i>			
	Baranyai háromszög ¹⁵⁾	Duna-Tisza köze	Torontál vm.	Temes és Krassó- Szörény vm
	A b s z o l ú t s z á m b a n			
Magyar	13.138	259.351	85.398	9.316
Német	15.548	178.849	92.746	31.989
Szerb, horvát és egyéb délszláv	20.114	294.281	211.308	61.746
Egyéb	725	52.415	67.161	27.258
Összesen	49.525	784.896	456.613	130.309
S z á z a l é k b a n				
Magyar	26.5	33.0	18.7	7.1
Német	31.4	22.8	20.3	24.6
Szerb, horvát és egyéb délszláv	40.6	37.5	46.3	47.4
Egyéb	1.5	6.7	14.7	20.9

A délszlávok száma aránytalanul magas. Ennek oka főleg az, hogy 1921 és 1931 között erre a területre nagyszámú szerb dobrovoljácot és csetniket telepítettek. Természetesen a magyarság számarányát a szerb statisztika ismét csökkentette. A valóságos helyzetről tisztább képet kapunk, ha figyelembe vesszük a vallási megoszlást is, amely az egész elcsatolt területről rendelkezésre áll.

¹⁵⁾ Kopács és Vörösmart adatai nélkül.

Vallás 1931-ben.

Vallás	Nyugatma- gyarország	Baranyai háromszög	Duna-Tisza köze	Torontál vm.	Temes és Krássó- Szörényvm	Össze- sen
Abszolút számban.						
Róm. kat.	168.357	35.135	459.610	163.330	39.712	866.144
Protestáns	23.419	5.745	95.792	35.657	4.665	165.278
Gör. kel.	556	11.314	196.103	249.957	83.866	541.796
Egyéb	1.308	652	33.391	7.669	2.066	45.086
Összesen	193.640	52.846	784.896	456.613	130.309	1,618.304
Százalékban						
Róm. kat.	86.9	66.5	58.6	35.8	30.5	53.5
Protestáns	12.1	10.9	12.2	7.8	3.6	10.2
Gör. kel.	0.3	21.4	25.0	54.7	64.3	33.5
Egyéb	0.7	1.2	4.2	1.7	1.6	2.8

anyanyelvűek becslésszerű számát levonjuk, úgy az ezen a területen 1931-ben megszámlált szerbek az összlakosságnak mintegy 28—28.5%-át képezik. E'z a sokféle erőszakos beavatkozás ellenére is (kiutasítások, telepítések, erőszakos szerbesítés, stb.) csak 3%-kai több az 1910. évi magyar népszámlálás alapján kiszámított arányszámuknál.

Ruh György.